

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΘΑΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Γ'.

Ὅν ἐστὶ περὶ τοῦ ἄν. θεοῦρου κ-θρησκείας
βουλεύσαστο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1881

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Γ'.

ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1881

ΤΕΥΧ. Θ' ΚΑΙ Γ'.

ΠΕΡΙ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΩΝ.

Α.

Σκοπὸς καὶ ἔργον τοῦ Νηπιαγωγείου.

Νηπιαγωγεῖον, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, καλεῖται τὸ καθίδρυμα ἐκεῖνο, ἐν ᾧ παιδαγωγοῦνται τὰ νήπια, ἤτοι οἱ ἄγοντες ἡλικίαν τριῶν μέχρις ἕξ ἐτῶν. Πρῶτος ὁ Πλάτων ἀνήλθεν εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν μετὰ ταῦτα κληθέντων νηπιαγωγείων, ἀναγνωρίσας οὐ μόνον τὴν ἀξίαν τῶν παιγνίων, τῶν ἀποτελούντων τὴν βάσιν τῆς ἐν τοῖς τοιούτοις καθυδρύμασιν ἐκπαιδεύσεως ⁽¹⁾, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκεντρώσεως τῶν ἐχόντων ἡλικίαν τριῶν μέχρις ἕξ ἐτῶν καὶ τῆς μορφώσεως αὐτῶν καὶ

(1) «Οὐκοῦν ὁ ἐξ ἀρχῆς ἐλέγομεν τοῖς ἡμετέροις παισὶν ἐννομωτέρου εὐθὺς παιδείας μεθεκτέον· ὡς, παρανόμου γενομένης αὐτῆς, καὶ παίδων τοιούτων, ἐννόμους τε καὶ σπουδαίους ἐξ αὐτῶν ἀνδρας ἀξάνεσθαι ἀδύνατον ὄν. Πῶς δ' οὐχὶ ἐφη· ὅταν ὁ ἄρα καλῶς ἀρξάμενοι πατῶες παίζουσιν, ἐννομίαν διὰ τῆς μουσικῆς εἰσδέξωνται, κτλ.» (Πολιτ. 4, 425).—Καί· «Φημί κατὰ πάσας πόλεις τὸ τῶν παιδῶν γένος ἡγνοῦσθαι· ξύμπασιν ὅτι κυριώτατόν ἐστι περὶ θέσεως νόμων ἢ νομίμους εἶναι τοὺς θεθέντας ἢ μή· ταχθὲν μὲν γὰρ αὐτὸ καὶ μετὰσχόν τοῦ τὰ αὐτὰ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως αἰετὸς αὐτοὺς παίζειν τε καὶ εὐθυμεῖσθαι τοῖς αὐτοῖς παισὶ· οὐ γινώσκουσιν ἔτι καὶ τὰ σπουδῆ κείμενα νόμιμα μένειν ἡσυχῆ.» (Νόμ. 7, 797).

διευθύνσεως ὑπὸ ὠρισμένης γυναικός, τῆς μετὰ ταῦτα κληθείσης νηπιαγωγού¹. Ἡ ἰδέα ὅμως αὕτη τοῦ νηπιαγωγείου, ἡ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Ηλάτωνος συλληφθεῖσα, διέμεινεν ἀπραγματοποίητος καὶ ἤδη μετὰ δύο χιλιετηρίδας καὶ ἐπέκεινα διετυπώθη ἐναργέστερον καὶ ἐπραγματώθη ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ Φ ρ ε ι δ ε ρ ί κ ο υ Φ ρ ο ι β έ λ ο υ (1782—1852)(²).

Φρειδερίκος ὁ Φροίβελος, δοξάζων ὅτι ἡ ἀγωγή ὀφείλει νὰ συμβαδίζῃ μετὰ τῆς ὀργανικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, παρετήρησεν ὅτι μεταξὺ ἐκείνου, ὅπερ ἡ οἰκιακὴ ἀγωγή ἀπεργάζεται, καὶ ἐκείνου, ὅπερ τὸ σχολεῖον ἀπαιτεῖ, ὑπάρχει μέγα χάσμα, ὅπερ διακόπτει τὴν ὀργανικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξιν καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην καὶ οὐσιώδη αἰτίαν τῆς ματαιώσεως τοῦ τε σκοποῦ, ὃν τὸ σχολεῖον ἐπιδιώκει καὶ τῆς περαιτέρω τοῦ ἀνθρώπου ἀγωγῆς, τῆς μετὰ τῆς σχολικῆς συνεχομένης καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐρειδομένης. Τὸ χάσμα τοῦτο διανοήθη ὁ Φροίβελος νὰ συμπληρώσῃ διὰ τῆς ἰδρύσεως μεσάζοντός τινος ἐκπαιδευτικοῦ καθιδρύματος, ἥτοι τοῦ παιδικοῦ κήπου (Kindergarten) ἢ νηπιαγωγείου, τοῦ κειμένου μεταξὺ οἴκου καὶ σχολείου καὶ ἀποτελοῦντος τὴν πνευματικὴν γέφυραν μεταξὺ τῆς οἰκογενειακῆς καὶ σχολικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀγωγῆς. Τὸ χάσμα τοῦτο καθίστα ἔτι εὐρύτερον καὶ ἡ παρατηρουμένη ἐλλιπὴς καὶ πλημμελὴς ἐν τῷ οἴκῳ ἀγωγή. Διττὴν ἄρα ὠφέλειαν ἐπηγγέλλετο τὸ νηπιαγωγεῖον, ἥτοι πρῶτον μὲν τὴν συμπλήρωσιν καὶ διόρθωσιν καὶ δεύτερον τὴν παρέκτασιν καὶ σύνδεσιν τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς μετὰ τῆς σχολικῆς.

Ἄλλ' ἴσως εἶπη τις ὅτι ἡ συμπλήρωσις καὶ βελτίωσις τῆς οἰκιακῆς ἀγωγῆς, γινομένη ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ, ἠδύνατο νὰ κατασῆσθαι περιττὴν τὴν

1 «Ξενιέναι δ' εἰς τὰ κατὰ κώμας ἱερὰ δεῖ πάντα ἤδη τὰ τηλικαῦτα παιδιά «ἀπὸ τριστοῦς μέχρι ἕξ ἐτῶν, κοινῇ τὰ τῶν κωμωτῶν εἰς ταῦτόν ἕκαστα· τὰς «δὲ τροφούς ἔτι τῶν τηλικούτων κοσμιότητός τε καὶ ἀκολασίας ἐπιμελεῖσθαι. τῶν «δὲ τροφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἀγέλης ζυμπάσης τῶν δώδεκα γυναικῶν μίαν ἐφ' ἐκάστη τετάχθαι, κοσμοῦσαν κατ' ἐνιαυτὸν τῶν προειρημένων ὅσα ἂν τάξωσιν «οἱ νομοφύλακες—ἡ δὲ καταστᾶσα ἀρχέτω, φοιτῶσα εἰς τὰ ἱερὸν ἐκάστης ἡμέρας, «καὶ κολάζουσα τὸν ἀδικοῦντα—μετὰ δὲ τὸν ἐξέτη καὶ τὴν ἐξέτιν, διακρινέσθω «μὲν ἤδη τὸ γένος ἐκατέρων· κόροι μὲν μετὰ κόρων, παρθένοι δὲ ὡσαύτως μετ' «ἀλλήλων τὴν διατριβὴν ποιείσθωσαν» (Νόμ. 7, 794).

2 Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ παιδαγωγικοῦ συστήματος Φρειδερίκου Φροίβελου ἐγράψαμεν ἰδίαν πραγματείαν ἐν Ἀθηναίῳ (τόμ. Β', σελ. 83).

Ἰδρυσιν τοῦ νηπιαγωγείου. Πρὸς τὴν ἔνστασιν ταύτην ἀπαντῶμεν ἅτι οἰαδὴποτε καὶ ἂν ἐγίνετο ἐν τῷ οἴκῳ συμπλήρωσις καὶ βελτίωσις τῆς ἀγωγῆς, ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσῃ αὕτη εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀναπτύξεως παίδων, ἐχόντων ἡλικίαν 3—6 ἐτῶν, διὰ πολλοὺς λόγους καὶ δῆ: α) διότι πολλὰ παιδία στεροῦνται πρωίμως τῶν γονέων, τῶν πρώτων καὶ φυσικῶν αὐτῶν παιδαγωγῶν· β) διότι οἱ πλείοτεροι τῶν γονέων ἀγνοοῦσι τὸ ἐν οἴκῳ παιδαγωγικὸν αὐτῶν καθήκον· γ) διότι οἱ γονεῖς δὲν ἔχουσι τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς τὴν οἰκιακὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν τέκνων χρόνον ἕνεκα τῶν διαφορῶν ἀσχολιῶν, τοῦ μὲν πατρὸς συνήθως ἀσχολουμένου ἐκτὸς τοῦ οἴκου, τῆς δὲ μητρὸς ὑπὸ πολλῶν καὶ ποικίλων τοῦ οἴκου ἀναγκῶν περισπωμένης· δ) διότι τὸ κράτος καὶ ἡ δύναμις τοῦ οἴκου δὲν ἐπεκτείνεται ἢ λίαν ἀσθενῶς ἐπιδραῖ ἐπὶ παῖδας, διανύοντας ἤδη τὸ 3—6 ἔτους· ε) διότι ἐν τῷ οἴκῳ ἐλλεῖπει τὸ κέντρον τῆς ἀμίλλης, τῆς προαγούσης τὴν φυσικὴν τῶν παίδων ἀνάπτυξιν. Ὁ παῖς ἔχει ποικίλας δυνάμεις σωματικὰς τε καὶ πνευματικὰς· ταύτας δύναται εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον νὰ ἀναπτύξῃ, εὐρισκόμενος μεταξὺ πολλῶν καὶ διαφορῶν παιδίων, ποικίλας ιδιότητος ἐκδηλούντων. Ἐν τῷ κύκλῳ πολλῶν καὶ ποικίλων παιδίων τὸ παράδειγμα τοῦ ἐνὸς χρησιμεύει πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἑτέρου· ἡ γλῶσσα τοῦ ἐνὸς χρησιμεύει ὡς διερμηνεὺς εἰς τὸν ἄλλον.

Ἐνταῦθα τὸ γνωστὸν οὐδένα προξενεῖ κόρον· τὸ ἄγνωστον οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν καὶ οὐδεμίαν ἐμποιεῖ ἀποστροφὴν. Ἐνταῦθα οὐδὲν ἔχνος παρατηρεῖται ἀηδίας ἢ ἰδιοτροπίας, τὸναντίον ἀδιάλειπτος ἐπικρατεῖ χαρὰ καὶ εὐθυμία, εὐφροσύνη καὶ θυμηδία, προθυμία καὶ φιλοτιμία. Ἡ μίμησις, ἡ εὐεργετικὴ αὕτη καὶ ἔμφυτος εἰς τὴν τοιαύτην ἰδίως τῶν παίδων ἡλικίαν ιδιότης, ἐνταῦθα ἐνεργεῖ ἀκατασχέτως καὶ καταπληκτικῶς. Ἐνὶ λόγῳ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀλληλενεργείας καὶ ἀλληλεπεδράσεως πολλῶν καὶ ποικίλων παίδων, συνδιατριβόντων καὶ συνδιδασκομένων εἶναι προδηλότατα καὶ θαυμασιώτατα.

Ἡ σπουδαιοτάτη κατὰ τῶν νηπιαγωγείων μομφή, ἡ ἔκπαλαι κατ' αὐτῶν ἐπιρριπτομένη, εἶναι ἡ ἐξῆς: « Τὰ νηπιαγωγεῖα, ἀποσπῶντα ἀπὸ τοῦ οἴκου τὰ παιδία ἀπαλλοτριοῦσιν αὐτὰ πρὸς αὐτόν, καὶ διακόπτουσι τὸν πρὸς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας δεσμόν.» Ἡ μομφὴ αὕτη εἶναι ὅλως ἀδικος, ἐπὶ οὐδενὸς στηριζομένη λόγου. Τὰ παιδία, ἐπὶ 4—5 μόνον ὥρων τῆς ἡμέρας διαμένοντα ἐν τῷ νηπιαγωγείῳ, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποξενωθῶσι καὶ ἀπαλλοτριωθῶσι πρὸς τὸν οἶκον· τὸν δὲ πρὸς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας δεσμόν οὐ μόνον δὲν διακόπτουσι τὰ νηπιαγωγεῖα, ἀλλὰ τοῦναντίον συνάπτουσι στενώτερον καὶ συσφίγγουσιν ἰσχυρότερον, καλλιερ-

γούντα μὲν ἐν ταῖς τῶν παίδων καρδίαις τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς σέβας καὶ τὴν πρὸς τοὺς εὐεργέτας εὐγνωμοσύνην, διεγείροντα δὲ καὶ ζωογονοῦντα ἐν αὐταῖς τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ καθόλου τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ παιδίον αἰσθάνεται περισσοτέραν ἀγάπην καὶ κλίσιν πρὸς τὸ νηπιαγωγεῖον ἢ πρὸς τὸν οἶκον. Τὸ φαινόμενον ὁμῶς τοῦτο, οὐδαμῶς ὑποστηρίζει τὸς τῶν ἀντινηπιαγωγικῶν ἰσχυρισμούς, συνηγορεῖ τὸναντίον ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπάρξεως τῶν νηπιαγωγείων. Ὁ παῖς ὁ ἄγων ἡλικίαν 3—6 ἐτῶν, δὲν εὐχαριστεῖται πλέον ἐν τῷ οἴκῳ, διότι δὲν εὐρίσκει ἐν αὐτῷ ἅπαντα τὰ στοιχεῖα, τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς πλήρη ἀνάπτυξιν τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ· διαμένων δὲ ἐν τῷ οἴκῳ στενοχωρεῖται, ἀτακτεῖ καὶ μυρίας ζημίας καὶ ἐνοχλήσεις παρέχει εἰς τοὺς γονεῖς. Τοῦναντίον δὲ ἢ ἐν τῷ νηπιαγωγείῳ διατριβὴ εὐχαριστεῖ αὐτὸν καὶ τέρπει, διότι εὐρίσκει ἅπαντα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ἅπερ προάγουσι φυσικῶς καὶ κανονικῶς τὰς τε σωματικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις. Ἐνταῦθα εὐρίσκει οὐ μόνον πολλοὺς καὶ ποικίλους ὁμηλικούς παῖδας, μεθ' ὧν εὐχαριστεῖται νὰ συνδιατριβῇ καὶ συμπαίξῃ, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἀφορμάς, πληρούσας τὰς πρώτας καὶ ἀθώας αὐτοῦ κλίσεις καὶ ἐπιθυμίας. Τὸ νηπιαγωγεῖον, συμπληροῦν τὸ παιδαγωγικὸν ἔργον τοῦ οἴκου, ἀπαλλάσσει τοὺς γονεῖς ἀπὸ πολλῶν καὶ ἀνυποφόρων παιδικῶν ἐνοχλήσεων καὶ ὑποδεικνύον εἰς αὐτοὺς τὸν ἀρμόζοντα καὶ κατάλληλον τρόπον τῆς τῶν παίδων διαπαιδαγωγήσεως, οὐ μόνον οὐδεμίαν βλάβην εἰς τὴν οἰκογένειαν προξενεῖ, ἀλλὰ καὶ πλείστης ὠφελείας παραίτιον γίνεται εἰς αὐτήν.

Τὰ νηπιαγωγεῖα οὐ μόνον τὸν οἶκον ὠφελοῦσι, τὴν οἰκιακὴν συμπληροῦντα καὶ διορθοῦντα ἀγωγὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ σχολεῖον, προπαρασκευάζοντα τὰ παιδιά εἰς τὴν σχολικὴν ἀγωγὴν δι' ἀρκούσης ἐξεγέρσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν πνευματικῶν αὐτῶν δυνάμεων. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐνίστανται οἱ τῶν νηπιαγωγείων πολέμιοι, λέγοντες τὰ ἑξῆς: « Ἡ πρόωρος πνευματικὴ ἐνασχόλησις ἐπενεργεῖ ἐπιβλαβῶς εἰς τοὺς παῖδας· διότι δι' αὐτῆς ἢ μὲν κεφαλὴ τοῦ παιδὸς στενοχωρεῖται καὶ ζαλίζεται, τὸ δὲ νευρικὸν αὐτοῦ σύστημα ὑπερβαλόντως ἐρεθίζεται, ἢ δὲ κανονικὴ τοῦ παιδικοῦ σώματος ἀνάπτυξις οὐσιωδῶς παρακωλύεται καὶ παραβλάπτεται. Ἡ ταχεῖα καὶ πρόωρος ἀνάπτυξις καθιστᾷ τοὺς παῖδας παλαιόφρονας, ἀφαيروῦσα ἀπ' αὐτῶν τὴν φυσικὴν εὐθυμίαν καὶ χαρὰν. » Ἄν ἐν τοῖς νηπιαγωγείοις ἐπεκράτῃ ἡ διδασκαλία ἀφηρημένων ἀντικειμένων, γινομένη διὰ μεθόδου τινὸς ἐπιστημονικῆς, καὶ ἐσκοπεῖτο ἢ ἄμεσος ἀνάπτυξις τῶν ὑψηλοτέρων δυνάμεων τῆς ψυχῆς, τότε ἢ γινο-

μένη ἔνστασις ἀληθῶς ἦτο ἀξία μεγάλης προσοχῆς, τὰ δὲ νηπιαγωγεῖα δικαίως ἤθελον κατηγορεῖσθαι οὐ μόνον ὡς ματαιοπονοῦντα, ἀλλὰ καὶ ὡς κακουργοῦντα· ἀλλ' ὅμως ἐν τοῖς νηπιαγωγείοις καὶ τὰ διδακτικὰ ἀντικείμενα καὶ ἡ διδακτικὴ μέθοδος, διόφορα ὄντα τῶν ἐν τοῖς σχολείοις ἐπικρατούντων, εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν παιδικὴν φύσιν, ἐξ αὐτῆς καὶ μόνης ἀπορρέοντα καὶ κατ' αὐτὴν καὶ μόνην κανονιζόμενα. Τὰ ἐν τοῖς νηπιαγωγείοις διδασκόμενα, ἢ μᾶλλον πρὸς ἀντίληψιν προβαλλόμενα ἀντικείμενα, εἶναι μόνον τοιαῦτα, ἅτινα ὑποπίπτοντα εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν, καταγινώσκονται ῥαδίως καὶ ἄνευ πολλοῦ πόνου ὑπὸ τῶν παιδῶν· ἡ δὲ ἐπικρατοῦσα ἐν αὐτοῖς διδακτικὴ μέθοδος, ἦτοι ἡ ἐπιποικτική, οὐ μόνον δὲν τυραννεῖ τὸν παῖδα, οὐδὲ ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ ἐνεργῇ ἐντὸς κύκλου, ἀπάδοντος εἰς τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἀλλὰ τούναντίον διαγράφει ὅρια τοιαῦτα, ἐν οἷς ὁ παῖς δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἐλευθέρως καὶ ν' ἀναπτύξῃ βαθμηδὸν τὰς τε σωματικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ παντάπασιν τὴν ἐξωτερικὴν τῆς ἀγωγῆς ἐπίδρασιν, ὡς ἡ πείρα ἀποδεικνύει.

Πρὸ τῆς εὐρέσεως καὶ ἰδρύσεως τῶν νηπιαγωγείων οἱ παῖδες μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἑοῦ ἢ βου τῆς ζωῆς αὐτῶν ἔτους μετέβαινον ἀμέσως ἀπὸ τοῦ οἴκου εἰς τὸ σχολεῖον, οὔτε τὴν δέουσαν τῶν γνώσεων ποσότητα κατέχοντες, οὔτε τὴν δέουσαν τοῦ πνεύματος ἀνάπτυξιν κεκτημένοι. Τί δὲ εἶπετο ἐντεῦθεν; Ἐντεῦθεν εἶπετο ἡ μεγίστη δυσκολία, μεθ' ἧς οἱ παῖδες ἐμάνθανον τὰ ἐν τοῖς σχολείοις διδασκόμενα μαθήματα καὶ ἡ ἀποστροφή καὶ ἡ ἀπέχθεια, ἣν οἱ περισσότεροι αὐτῶν τούτου ἕνεκα ἐδείκνυον πρὸς τε τὸ σχολεῖον καὶ τὸν σχολικὸν βίον. Τὴν ἀποστροφήν ταύτην καὶ τὴν πρὸς τὸ σχολεῖον ἀπέχθειαν τῶν παιδῶν καθίστα ἔτι μεγαλειτέραν ἢ ἀντίθεσις, ἣν οὗτοι παρετήρουν, μεταβαίνοντες ἀποτόμως ἀπὸ τοῦ οἴκου εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐν τῷ σχολείῳ παρετήρει ὁ παῖς ὅλως ἀντίθετα πράγματα πρὸς τὰ ἐν τῷ οἴκῳ παρατηρούμενα. Ἐν τῷ οἴκῳ ἐκάθητο ἐπὶ μητρικῆς ἀγκάλης, ἐν τῷ σχολείῳ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ κάθηται ἐπὶ σκληρῶν θρανίων· ἐκεῖ ἠσθάνετο τὴν ἐπίδρασιν τῆς μητρικῆς ἀγάπης, ἐνταῦθα τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλικῆς αὐστηρότητος· ἐκεῖ διῆγεν ἐλευθέρως, ἐνταῦθα ἠναγκάζετο νὰ διάγῃ ὑπὸ τάξιν καὶ νόμον. Αἱ ἀντιθέσεις αὗται οὐδεμίαν ἀποστροφήν καὶ ἀπέχθειαν πρὸς τὸ σχολεῖον διήγειρον ἐν ταῖς τῶν παιδῶν καρδίαις μετὰ τὴν ἰδρύσιν τῶν νηπιαγωγείων καὶ τὴν εἰς ταῦτα φοίτησιν αὐτῶν. Τὰ νηπιαγωγεῖα, συμπληρώσαντα τὸ μεταξὺ τοῦ οἴκου καὶ τοῦ σχολείου χάσμα διὰ τῆς ἐν αὐτοῖς συγκεντρώσεως καὶ συγχωνεύσεως στοιχείων οἰκογενειακῶν τε ἅμα καὶ

σχολικῶν, κατέστησαν τὴν ἐκ τοῦ οἴκου εἰς τὸ σχολεῖον μετάβασιν τῶν παιδῶν κανονικωτέραν καὶ φυσικωτέραν. Οἱ παῖδες, κτησάμενοι ἐν τοῖς νηπιαγωγείοις τὴν δέουσαν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, πορισάμενοι ἐν αὐτοῖς τὰ στοιχεῖα τῶν σχολικῶν γνώσεων καὶ ἐξοικειωθέντες πῶς καὶ προπροπαρασκευασθέντες πρὸς τε τὴν σχολικὴν τάξιν καὶ τὸν σχολικὸν καθόλου βίον, μεταβαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ διαμένουσιν ἐν αὐτῷ μετὰ πλείονος χαρᾶς καὶ εὐθυμίας, ἀκόπως καὶ ἀπόνως μανθάνοντες τὰ ἐν αὐτοῖς διδασκόμενα μαθήματα. Τὸ νηπιαγωγεῖον ἄρα, πρὸς μὲν τὸν οἶκον θεωρούμενον, εἶναι καθήκον παιδαγωγικόν, πρὸς δὲ τὸ σχολεῖον, εἶναι διδακτικόν.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Κ. ΣΠΑΘΑΚΗΣ.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΙΝΕΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

Οὐδεὶς βεβαίως ἀμφιβάλλει, οὐδὲ ν' ἀντείπη δύναται, ὅτι μέχρι βαθμοῦ τινος ἡ γενικὴ τοῦ λαοῦ ἐκπαίδευσις μέγα ἐστὶν ἀγαθόν, καὶ ὅτι τὰ ἔθνη ἅτινα κέκτηνται τὴν καλίστην καὶ τελειοτάτην δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀπολαύουσιν καὶ μείζονος εὐδαιμονίας. Τούτου οὕτως ἔχοντος, σκοπῶμεν πρῶτον μὲν διὰ τίνος μέσου, ἢ βάσεως ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, οἱ πρωτότοκοι τῆς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὀρθῆς ἐκπαιδεύσεως δυνάμεθα καὶ πάλιν, εἴτε ἐξ ἔρωτος πρὸς αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, εἴτε ἐκ φιλοτιμίας, εἴτε καὶ ἐκ συμφέροντος ὀρμώμενοι, νὰ ὑπερτερῶμεν, εἰ δυνατόν, κατὰ τὴν γενικὴν τοῦ λαοῦ ἐκπαίδευσιν, δεύτερον δὲ ὅποια καὶ ὅποσα ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ δεόν νὰ ᾖναι τὰ τοῖς παισὶ διδασκόμενα, καὶ τρίτον ὅποιοί τινες οἱ διδάξοντες καὶ παιδαγωγήσοντες αὐτούς.

Ἀπτόμενος τοιούτων σπουδαίων θεμάτων φοβοῦμαι πολὺ μὴ ἐξελεχθῶ μηδὲν καινὸν λέγων, διότι ἤδη πολλοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων λογίων πολλὰ καὶ καλά περὶ τούτων ἔλεξαν καὶ ἔγραψαν κατὰ διαφόρους καιρούς, ἰδίως δέ, οἱ περὶ τὸν διδασκαλικὸν Σύλλογον πάνυ πεπνυμένως ἐπραγματεύθησαν τὸ περὶ μεθόδου ζήτημα, περὶ οὗ, εἰρήσθω ὡς ἐν παρόδῳ οὐδὲν προτίθεμαι νὰ εἶπω ἐνταῦθα. Τοῦτο ἄλλοις δέδοται.